

УДК 781.6–790

DOI 10.31654/2663-4902-2024-PP-1-151-159

Дейнега В. М.

кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри оркестрового диригування та інструментознавства
Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського
v_deinega@ukr.net
orcid.org/0009-0001-9000-40-50

РІЗНОВИДИ ОРКЕСТРУ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНІ

Важливим фактором у досягненні високопрофесійного виконавського рівня будь якого оркестрового колективу є раціонально сформований інструментальний склад. Він має забезпечити різноманітне, багатоголосне та поліфункціональне звучання і створити певну органічну цілісність, в якій музичні інструменти доповнюють один одного у тембровій взаємодії та відтворюють всі види оркестрової фактури.

У сучасний період в Україні існують два основні різновиди оркестру народних інструментів. Перший – базується на основі струнно-смичкових музичних інструментів, а другий – на основі струнно-щипкових. Оркестр, основною групою в якому є струнно-смичкові інструменти, визнається як національний і не викликає істотних суперечок відносно національної належності його інструментального складу. Оркестр, основою якого є струнно-щипкові інструменти (домровий секстет), на думку окремих фахівців, вважається не національним в українській музичній культурі.

Аналіз технологічних, функціональних, музично-виражальних можливостей та тембрового об'єднання великої кількості музичних інструментів народного оркестру в єдину цілісність звучання дає підстави зробити висновок, що процес формування здійснювався за принципами тембрової спорідненості, контрастності, поліфункціональності та доцільності художньо-образної цілісності. Відмінність звучання різновидів народних оркестрів в Україні з одного боку пов'язана з тембровим колоритом інструментального складу, з іншого – репертуарною спрямованістю. Результатом взаємодії зазначених чинників є формування двох основних підходів до використання темброво-акустичних якостей обох складів. У першому варіанті домінують переосмислення народно-інтонаційного матеріалу, значною мірою, його стилізація, транскрипції, перекладення симфонічної музики, а також оригінальні твори сучасних композиторів. У другому – переважає етнографічний принцип, що базується на збереженні автентичності звучання, орієнтованої на збереження та відтворення народно-колористичних аспектів звучання. Оркестри першого напрямку, породжені свого часу організованим аматорством, поширилися серед музичних навчальних закладів різних рівнів. Деякі з них за професіоналізмом та оригінальністю звучання цілком заслужено претендують на статус академічних колективів. Оркестри другого напрямку виростили з традиційних форм народно-інструментального музикування і стали його органічним продовженням у більш розширених інструментальних складах. Частина таких оркестрів значно більша серед професійних колективів і значно менша в аматорстві та мережі музичних навчальних закладів.

Обидва види народних оркестрів є надбанням української національної культури: вивчення історичних джерел музичного інструментарію України дає підстави стверджувати, що за своїм історичним походженням, чотириструнна домра є музичним інструментом українського народу. Також важливим є факт того, що в Україні використовується саме чотириструнний варіант інструмента з

квінтовим строем, на відміну від триструнної квартової домри в оркестрі російських народних інструментів.

Обидва різновиди народних оркестрів в Україні мають великі художньо-виражальні можливості. Інструментальний склад забезпечує використання всього музичного діапазону та розподіл теситурних можливостей інструментів, самостійність застосування оркестрових груп, різноманітну шкалу динамічних відтінків, технічну досконалість виконання. Відмінність звучання колективів з одного боку пов'язана з тембровим колоритом існуючого інструментарію, з іншого – з репертуарною спрямованістю. Результатом взаємодії цих двох чинників стало формування двох основних підходів до використання темброво-фонічних якостей обох складів. У першому – домінують переосмислення народно-інтонаційного матеріалу, певною мірою, його стилізація, транскрипції і перекладення класики та творів сучасних композиторів; у другому – переважає етнографічний принцип, що базується на збереженні автентичної традиції ансамблевого музикування зі значною часткою авторського переосмислення, оригінальної музики орієнтованої на використання народно-інтонаційних аспектів звучання. Оркестри першого напрямку, породжені свого часу організованим аматорством, поширилися серед навчальних музичних закладів різних рівнів. Деякі з них за оригінальністю і професіоналізмом звучання сьогодні цілком заслужено претендують на статус професійних академічних колективів. Оркестри другого напрямку, що виростили з традиційних форм фольклорно-інструментального музикування на основі ансамблю «троїстої музики» стали їх органічним продовженням та новим етапом розвитку народно-оркестрового жанру в Україні. Ключові слова: оркестр, тембр, народні інструменти, колорит, темброва модифікація, інтонація, інтерпретація.

Важливим фактором у досягненні високопрофесійного виконавського рівня будь якого оркестрового колективу є раціонально сформований інструментальний склад. Він має забезпечити різноманітне, багатоголосне та поліфункціональне звучання і створити певну органічну цілісність, в якій музичні інструменти доповнюють один одного у тембровій взаємодії та відтворюють всі види оркестрової фактури. «Оркестр – це не механічне сполучення значної кількості музичних інструментів чи ансамблів, а досконала побудова, архітектоніка якої детермінується конкретними законами і логікою колективного музичного виконавства» [1, с. 31–34].

Проблематика формування інструментального складу українського оркестру народних інструментів розглядалась Г. Хоткевичем, В. Комаренком, А. Гуменюком, А. Бобирем, П. Івановим, М. Прокопенком та іншими дослідниками. Як відомо, український народний музичний інструментарій налічує близько 120 інструментальних прототипів. Проте, зовсім недоцільним було б зосередити в одному колективі такий величезний тембровий арсенал. Так, запропонований А. Гуменюком малий склад оркестру (12 виконавців), ні великий склад П. Іванова (103 виконавці) ще не є оркестром у певному розумінні. Перший являє собою оптимально укомплектований ансамбль, а другий нагадує конгломеративне об'єднання великої кількості музичних інструментів, але не раціональну, зумовлену логічною доцільністю, структурно-темброву побудову. Адже наявність «зайвих» інструментів негативно впливає на якість оркестрового звучання, як і відсутність необхідного музичного інструментарію.

При формуванні оркестру народних інструментів важливо враховувати, що це має бути колектив з творчим потенціалом, що забезпечує рівень сучасних вимог оркестрового виконавства, різноманітну темброву палітру і відображає національний колорит звучання. Таким чином, основу оркестру мають складати технічно досконалі інструменти, а інші, що мають обмежені виражальні можливості, можуть надати звучанню партитури неповторної тембрової колоритності. У аспекті підбору народного музичного інструментарію для комплектації колективу, що відображає українське

народно-оркестрове виконавство поряд з «класичним» інструментарієм, окрему зацікавленість становлять старовинні (реставровані) музичні інструменти, побутування яких зафіксовані в історичних джерелах.

При визначенні належності музичного інструмента до народної музики необхідно враховувати не лише історію його походження, але і його еволюційне значення у часовому просторі, ментальну складову яку він отримав у сфері побутового музикування окремої нації. Для української інструментально-виконавської традиції найбільш характерним було використання: бандур, цимбалів, струнно-смічкових та народних духових інструментів, а менш типовою, але достатньо характерною ознакою є відсутність у народних ансамблях класичних духових: флейти, гобоя, труби, тромбона. Але, слід наголосити, що формування оркестру народних інструментів на сучасному етапі відбувалось у руслі загальноєвропейських процесів еволюції музичного інструментарію та його репрезентації у різних країнах.

Наукові дослідження музикознавців М. Давидова, Є. Бортника, Є. Іванова, О. Ільченка, О. Сідлецької свідчать, що українське академічне народно-оркестрове виконавство остаточно сформувалось як окремий повноцінний різновид жанру оркестрового виконавства в Україні.

Оркестрове виконавство являє собою один з найефективніших засобів репродукції творів музичного мистецтва. Основні проблеми оркестрового виконавства на професійному рівні між симфонічним оркестром та оркестром народних інструментів є аналогічними. Вони зумовлені певними закономірностями, притаманними оркестровому виконавству як на художньому, так і на технологічному рівнях. Відмінності стосуються специфіки інструментарію, особливостей, правил і законів його застосування. Інструментальний склад оркестру народних інструментів відповідає принципу ефективного використання всіх музичних інструментів, що побутують в Україні, а інструментальний склад симфонічного оркестру відображає принцип інтернаціонального використання музичного інструментарію. Оркестр народних інструментів за своїм інструментальним складом не є постійно-стабільним. Він формується за національно-регіональними ознаками і комплектується музичними інструментами, які нація вважає частиною своєї духовної культури. *Національними музичними інструментами* можна вважати інструменти, що супроводжують історично-еволюційний процес і є невід'ємною частиною побутової сфери існування нації. (канд. дисертація В. Дейнега).

Як вже зазначалось, жанр народно-оркестрового виконавства включає в себе три основні напрямки колективного музикування: струнно-щипковий народний оркестр («академічний»), струнно-смічковий народний оркестр («український») та капела бандуристів. Інструментальний склад капели бандуристів та «українського» оркестру народних інструментів має спільне національне коріння і базується на основі прототипу фольклорного ансамблю «троїстої музики».

У сучасний період в Україні існують два основні різновиди оркестру народних інструментів. Перший – базується на основі струнно-смічкових музичних інструментів, а другий – на основі струнно-щипкових. Оркестр, основною групою в якому є струнно-смічкові інструменти, визнається як національний і не викликає істотних суперечок відносно національної належності його інструментального складу. Оркестр, основою якого є струнно – щипкові інструменти (домровий секстет), на думку окремих фахівців, вважається не національним в українській музичній культурі.

Основні два різновиди народного оркестру, що побутують в Україні мають відносно стабільний інструментальний склад. Виникає логічне запитання: Чи створює окреслений інструментарій необхідні умови для належного рівня якості оркестрового звучання? Щоб дати відповідь на це питання необхідно мати конкретні уявлення про вимоги та критерії. Яким професійним якість має відповідати народно-оркестрове виконавство та основні принципи формування інструментального складу художньо-виконавського колективу.

Процес невпинного розвитку та еволюційних змін, що зазнали народні інструменти протягом свого вдосконалення, не без впливу певних історичних та політичних чинників, призвів до утворення двох різновидів оркестру народних інструментів в Україні:

- «академічний» оркестр народних інструментів зі струнно-щипковою основою, профілюючою групою є домри (кобзи), до складу якого також входять баяни, балалайки, бандури, цимбали, духові, народні духові та ударні інструменти;

- «український» народний оркестр, темброве звучання якого визначається на основі поєднання інструментів традиційного інструментального ансамблю «троїстої музики». Склад цього оркестру передбачає використання струнно-смічкових музичних інструментів в основі (скрипка, альт, віолончель, контрабас) та цимбалів, бандур, сопілок, дерев'яних духових інструментів, баянів, а також оркестрових різновидів кобз та ударних інструментів.

Аналіз технологічних, функціональних, музично-виражальних можливостей та тембрового об'єднання великої кількості музичних інструментів народного оркестру в єдину цілісність звучання дає підстави зробити висновок, що процес формування здійснювався за принципами тембрової спорідненості, контрастності, поліфункціональності та доцільності художньо-образної цілісності. Відмінність звучання різновидів народних оркестрів в Україні з одного боку пов'язана з тембровим колоритом інструментального складу, з іншого – репертуарною спрямованістю.

Результатом взаємодії зазначених чинників є формування двох основних підходів до використання темброво-акустичних якостей обох складів. У першому варіанті домінують переосмислення народно-інтонаційного матеріалу, значною мірою, його стилізація, транскрипції, перекладення симфонічної музики, а також оригінальні твори сучасних композиторів. У другому – переважає етнографічний принцип, що базується на збереженні автентичності звучання, орієнтованої на збереження та відтворення народно-колористичних аспектів звучання. Оркестри першого напрямку, породжені свого часу організованим аматорством, поширились серед музичних навчальних закладів різних рівнів. Деякі з них за професіоналізмом та оригінальністю звучання цілком заслугою претендують на статус академічних колективів. Оркестри другого напрямку виростили з традиційних форм народно-інструментального музичування і стали його органічним продовженням у більш розширених інструментальних складах. Частка таких оркестрів значно більша серед професійних колективів і значно менша в аматорстві та мережі музичних навчальних закладів.

Обидва види народних оркестрів є надбанням української національної культури: вивчення історичних джерел музичного інструментарію України дає підстави стверджувати, що за своїм історичним походженням, чотириструнна домра є музичним інструментом українського народу. Також важливим є факт того, що в Україні використовується саме чотириструнний варіант інструмента з квінтовым строєм, на відміну від триструнної квартової домри в оркестрі російських народних інструментів.

У 1920 році при Харківському губернському відділі народної освіти почав функціонувати перший професійний оркестр народних інструментів струнно-щипкового різновиду, засновником та керівником якого був В. А. Комаренко. До штатного розкладу оркестру входили 62 виконавці (домри – 29, балалайки – 22, гуслі – 5, народні духові – 4, ударні – 1). Такий підхід був новаторським, з огляду на те, що до складу існуючих на той час домрово-балалаєчних оркестрів входило не більше 20 виконавців. Це пояснюється тим, що В. Комаренко прагнув наблизити звучання оркестру народних інструментів до якості симфонічного, що розширювало можливості репертуару, основу якого складали перекладення класичної музики.

Робота у цьому напрямку призвела до реформи струнно-щипкового складу оркестру. Ця реформа відбувалася на базі Харківського професійного оркестру народних

інструментів у 20-х рр. ХХ ст. і отримала назву «симфонізація». Реформа мала два етапи. На першому етапі (1914–1924) робота здійснювалась у двох напрямках:

- удосконалення струнно-щипкового інструментарію оркестру народних інструментів;
- введення до основного складу народного оркестру гармонік, дерев'яних духових та ударних інструментів.

Із середини 20-х рр. В. Комаренко використовує у складі народного оркестру групу чотириструнних домр конструкції Г. Любимова і відмовляється від російської триструнної домри. Ці інструменти мали квінтовий стрій, як і струнно-смичкова група симфонічного оркестру, що дало змогу без суттєвих змін переносити окремі партії симфонічної партитури в партитуру для оркестру народних інструментів, розширило діапазон звучання та вирішило проблему «незручних» тональностей.

У 1920 р. В. Комаренко вводить до складу колективу групу ударних інструментів (за аналогом симфонічного оркестру), що назавжди закріпилась у партитурі оркестру народних інструментів. Введення до складу групи гармонік та ударних спричинило диференціацію тембрів в оркестрі, що суттєво розширило виконавські можливості колективів.

Результатом реформи стало створення «академічного» оркестру народних інструментів саме з удосконалених інструментальних прототипів, що мали не лише притаманні темброві властивості, а й національний колорит. Реформа давала можливість розширити репертуарні можливості народного оркестру та привернути до нього увагу професійних композиторів. Реформаторська діяльність В. Комаренка призвела в кінцевому результаті до формування в Україні сучасного варіанту оркестру народних інструментів (струнно-щипкового різновиду). До такого складу оркестру народних інструментів входять: група чотириструнних домр, оркестрових баянів, група балалайок, бандури, цимбали, ударні інструменти та епізодично старовинні національні музичні інструменти. Частково залучають дерев'яні духові інструменти симфонічного оркестру (флейту, гобой, кларнет, фагот, та ін).

Провідною у народному оркестрі є група чотириструнних домр (прими, що поділяються на дві партії – перші та другі, альти, тенори, басы, контрабасы). Маючи великий потенціал художніх та технічних можливостей, домри виконують в оркестрі різноманітні функції: ведення провідних мелодій, контрапунктичних ліній, різнофактурної взаємодії в різних оркестрових регістрах.

На початку ХХ ст. для організації «українського» народного оркестру склалися сприятливі культурно-історичні умови. У середовищі української інтелігенції зростає зацікавленість автентичним народним мистецтвом. Розпочинається еволюція фольклористичної діяльності, продовжує розвиватися кобзарське мистецтво.

Започаткував створення «українського» різновиду народного оркестру Г. Хоткевич. На XII археологічному з'їзді 1902 року у Харкові, під час організації і проведення концерту кобзарів, він запропонував сміливий експеримент – у поєднанні в ансамблевому виконавстві різноманітних народних інструментів: семи бандуристів, трьох лірників і ансамблю «троїстої музики» (дві скрипки і басоля), що започаткувало новий напрям народно-оркестрового виконавства. Тобто вперше в новітній історії України зроблено спробу репрезентувати національну народну музику у формі фольклорно-етнографічного ансамблю, що слід вважати передумовою створення сучасного оркестру «українських» народних інструментів та капели бандуристів. На той час музичні інструменти кобзарів мали різні строї та діапазони, конструктивні особливості, способи звуковидобування, тож поєднати їх в ансамблевому виконанні було не простим завданням. Концертну програму першого фольклорно-етнографічного ансамблю умовно можна було розділити на три напрямки: історичний, морально-естетичний та побутово-гумористичний. Згодом, після схвальних відгуків, Г. Хоткевич заклав основи для організації «українського» різновиду, заснувавши у 1902 р. оркестр, до якого входили кобзарі, лірники й ансамбль «троїстої музики». Цей колектив не мав

сталого інструментального складу, сформованих оркестрових груп, репертуару, значних художньо-виражальних можливостей, але його умовно можна назвати першим «українським» народним оркестром. Слід зазначити, що у подальшій творчій діяльності Г. Хоткевич неодноразово організовував концерти з різними інструментальними складами. До них входили: скрипки з цимбалами, скрипка з сурдиною та сім дрімб, дві скрипки ліра та бубон, бандури з віолончелями, бандури з контрабасом і флейтою. Такі ансамблеві експерименти стали творчим поштовхом для створення у 1918 році в Києві першого професійного ансамблю бандуристів «Кобзарський хор», що згодом був реорганізований у капелу.

Виникненню «українського» оркестру народних інструментів сприяло культурне і політичне становище в Україні у 20-ті роки ХХ ст. У цей період активізується художній самодіяльний рух, головним завданням якого було масове культурне виховання народу під тотальним контролем держави. Проводяться різноманітні конкурси, фестивалі, огляди художньої самодіяльності, що сприяє створенню нових колективів, зокрема організації «українського» оркестру народних інструментів. У Харкові, Києві, Полтаві, Умані, Одесі та інших містах України засновуються численні самодіяльні ансамблі та капели бандуристів. Виникнення і поширення капел бандуристів спонукало до удосконалення народного музичного інструментарію. У подальшому це призвело до організації на базі деяких із цих колективів «українських» народних оркестрів. Діяльність Г. Хоткевича підштовхнула до визначення «українського» різновиду оркестру народних інструментів, але виявила його проблематику: уніфікація музичного інструментарію, вибору оптимальних способів гри та прийомів звуковидобування, заміни усної виконавської традиції на письмову, формування репертуару, створення закладів професійної освіти.

Отже, до культурно-історичних передумов виникнення українського оркестру народних інструментів належать: широке побутування і популярність ансамблів «троїстої музики», організація капел бандуристів і різних за складом оркестрів народних інструментів, запровадження академічного професійного навчання на народних інструментах.

Перший повноцінний «український» народний оркестр було організовано 1927 році у Харкові при робітничому клубі «Металіст» Л. Гайдамакою. Провідною групою оркестру була група бандур. До репертуару входили обробки українських пісень і танців, супровід вокальних творів, перекладання класичної музики вітчизняних і зарубіжних композиторів. Творча діяльність народного оркестру клубу «Металіст» сприяла подальшому розвитку колективів подібного різновиду і була творчим експериментом на шляху до створення повноцінного «українського» народного оркестру.

Кінець 30-х – середина 40-х рр. ХХ ст. позначені створенням в Україні професійних ансамблів пісні і танцю та народних хорів, до складу яких входили оркестрові групи. Слід зазначити, що формувались вони за принципом фольклорного ансамблю «троїстої музики». До складу оркестрових груп входили: скрипки, баяни, цимбали, контрабаси, кларнети, флейти, сопілки, окремі ударні інструменти, але назвати їх повноцінними народними оркестрами не можливо. Також, у даний період до оркестрової групи Заслуженої капели бандуристів УРСР, крім бандур, входили: ладкові кобзи, цимбали, кларнети, флейта, сопілки, контрабас, окремі ударні інструменти, що теж не відповідає критеріям повноцінної комплектації оркестру. Слід згадати і про ідеологічну спрямованість комуністичного режиму, що після знищення видатних діячів української культури не бажав розвивати національні традиції музикування.

Ситуація докорінно змінюється у середині 50-х рр. ХХ ст. у період тимчасового послаблення ідеологічного впливу на національну культуру в зв'язку зі зміною партійного керівництва та політичного курсу країни. Видатні діячі культури і музична громадськість України порушили питання про створення професійного «українського» народного оркестру. На сторінках газет, нарадах і конференціях між фахівцями в галузі народних інструментів точилися дискусії щодо інструментального складу,

комплектації оркестрових груп і їх чисельного співвідношення, репертуарної спрямованості «українського» оркестру народних інструментів. Ще літом 1950 р. у Спільці радянських композиторів УРСР відбулася нарада, присвячена питанню організації державного українського оркестру народних інструментів. А в 1959 р. відбулася розширена нарада працівників Інституту мистецтва, фольклору та етнографії АН УРСР, що мала назву "Створити оркестр народних інструментів". Учасниками наради були вчені-музикознавці, фольклористи й ентузіасти народно-оркестрового виконавства України.

Дослідники та провідні фахівці народно-інструментального мистецтва зійшлися на думці, що основу «українського» народного оркестру мають становити струнно-смичкові інструменти, бандури, цимбали, сопілки. До оркестру слід також ввести ліру, волинку (козу), трембіту, ударні та інші епізодичні, духові та старовинні українські народні інструменти. Наслідком якісних позитивних зрушень у справі організації професійного «українського» оркестру народних інструментів стало створення у 1959 р. на базі ансамблю бандуристів та хорової капели, оркестру народних інструментів українського радіо і телебачення. У результаті творчих експериментів з самодіяльними колективами Мельнице – Подільського (Тернопільська обл.) та села Наталине (Харківська обл.), що стали своєрідною творчою лабораторією, відбулось становлення «українського» оркестру народних інструментів. Кінцевим результатом творчих пошуків стало створення 29 квітня 1969 р. оркестру народних інструментів музично-хорового товариства УРСР, а згодом на його основі професійного колективу, Державного оркестру народних інструментів України.

Комплектація музичного інструментарію сучасного «українського» оркестру народних інструментів свідчить про його відповідність всім вимогам оркестрового виконавства. До його складу входять чотири основні оркестрові групи: струнно-смичкові (струнний квінтет), струнно-щипкові (різновиди оркестрових кобз), бандури, цимбали, баяни, дерев'яні духові, нардні духові та ударні інструменти, що охоплюють весь музичний діапазон звучання і надають великі динамічні та темброві можливості. Збалансований кількісний склад оркестрових груп забезпечує акустичну рівновагу сили звучності і створює необхідні умови для балансу оркестрового звучання.

«Український» оркестр народних інструментів володіє значною кількістю оригінальних тембрів. Темброва палітра має яскраво виражений національний характер і спроможна відтворювати всі можливі клористичні ефекти звучання. Виконавські можливості музичних інструментів дозволяють одночасно відтворювати метроритмічні структури різної складності, виконувати найскладніший нотний текст, збагачувати оркестрове звучання за допомогою різноманітних способів та прийомів звуковидобування, забезпечувати якісне відтворення всіх видів фактури стосовно технології гри і художніх аспектів виконання. Разом з тим, кожна з оркестрових груп спроможна самостійно відтворити всі види оркестрової фактури, що підтверджує яскраві виконавські можливості даного інструментального різновиду народного оркестру.

Обидва різновиди народних оркестрів в Україні мають великі художньо-виражальні можливості. Інструментальний склад забезпечує використання всього музичного діапазону та розподіл теситурних можливостей інструментів, самостійність застосування оркестрових груп, різноманітну шкалу динамічних відтінків, технічну досконалість виконання. Відмінність звучання колективів з одного боку пов'язана з тембровим колоритом існуючого інструментарію, з іншого – з репертуарною спрямованістю. Результатом взаємодії цих двох чинників стало формування двох основних підходів до використання темброво-фонічних якостей обох складів. У першому – домінують переосмислення народно-інтонаційного матеріалу, певною мірою, його стилізація, транскрипції, перекладення класики та творів сучасних композиторів; у другому – переважає етнографічний принцип, що базується на збереженні автентичної традиції ансамблевого музикування зі значною часткою авторського

переосмислення, оригінальної музики орієнтованої на використання народно-інтонаційних аспектів звучання. Оркестри першого напрямку, породжені свого часу організованим аматорством, поширилися серед навчальних музичних закладів різних рівнів. Деякі з них за оригінальністю і професіоналізмом звучання сьогодні цілком заслужено претендують на статус професійних академічних колективів. Оркестри другого напрямку, що виростили з традиційних форм фольклорно-інструментального музикування на основі ансамблю «троїстої музики» стали їх органічним продовженням та новим етапом розвитку народно-оркестрового жанру в Україні.

Література

1. Ільченко О. Деякі проблеми формування українського оркестру народних інструментів. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ, 1995. С. 31–34.
2. Давидов М. А. Історія виконавства на народних інструментах. Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2005. 420 с.
3. Сідлецька Т. Становлення українського оркестру народних інструментів. *Українська культура: минуле, сучасність, шляхи розвитку. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*: зб. наук. праць. Вип. 9. Рівне: РДГУ, 2004.
4. Іванов Є. Нові сторінки історії музичної культури Слобожанщини. *Культура України*. Харків, 2002. Вип. 10. С. 209–211.

References

1. Ilchenko, O. (1995). Dejakі problem fomuvannia orkestru narodnykh instrumentiv [Some problems of formation of the Ukrainian orchestra of folk instruments]. *Materialy Vseukrainskoi naukovo-pratychnoi konferentsii – Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Davydov, M.A. (2005). *Istoriia vykonavstva na narodnykh instrumentakh* [History of performance on folk instruments]. Kyiv: NAMU im. P.I. Chaikovskoho [in Ukrainian].
3. Sidletska, T. (2004). Stanovlennia orkestru narodnykh instrumentiv [Formation of the Ukrainian orchestra of folk instruments]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasnist, shliakhy rozvytku. Naukovi zapysky RDHU – Ukrainian culture: past, present, ways of development. Scientific notes of the Rivne State Humanities Universit*. Issue 9. Rivne: RDHU [in Ukrainian].
4. Ivanov, Ye. (2002). Novi storinky istorii muzychnoi kultury Slobozhanshchyny [New pages of the history of musical culture of Slobozhanshchyna]. *Kultura Ukrainy – Culture of Ukraine*. Kharkiv. Issue 10. P. 209–211 [in Ukrainian].

Deinega V.

Doctor of Philosophy, assistant professor,
 professor at the chair orchestra conducting and instrumentations
 National music academy of Ukraine by name of P. Tchaikovskiy
 v_deinega@ukr.net
 orcid.org/0009-0001-9000-40-50

TYPES OF ORCHESTRA OF FOLK INSTRUMENTS IN UKRAINE

Nowadays, there are two main types of orchestra of folk instruments in Ukraine. The first is based on stringed bowed musical instruments, and the second – on stringed plucked instruments. The orchestra of the first type is recognized as national and doesn't cause any significant disputes regarding the national belonging of its instrumental composition. According to some experts, an orchestra of the second type (domro sextet) is considered non-national in Ukrainian musical culture.

The difference in the sound of the varieties of folk instruments in Ukraine is, on the one hand, related to the timbre of the instrumental composition, and in contrast, to the

repertoire orientation. The result of the interaction of these factors is the formation of two main approaches in using of timbre-acoustic qualities of both compositions. In the first version, the reinterpretation of folk intonation material is dominated, to a large extent, its stylization, transcriptions, translations of symphonic music, as well as original works of modern composers, coloristic aspects of sound. Orchestras of the first type, born by organized amateurs, spread among music educational institutions of various levels. Some of them, due to their professionalism and originality of sound, quite deservedly claim the status of academic groups. Orchestras of the second type grew out of traditional folk-instrumental music-making and became its organic continuation in more extended instrumental compositions. The part of such orchestras is much larger among professional groups and much smaller among amateurs and the network of music educational institutions.

Both types of folk orchestras are the heritage of Ukrainian national culture: the study of the historical sources of the musical instruments of Ukraine gives reason to assert that, according to its historical origin, the four-stringed domra is a musical instrument of the Ukrainian people. Also important is the fact that in Ukraine the four-string version of the instrument with a quinta tuning is used, in contrast to the three-string quarto domra in the orchestra of Russian folk instruments.

Varieties of folk orchestras in Ukraine have great artistic and expressive possibilities. The instrumental composition ensures the use of the entire musical range and the distribution of tessitura capabilities of the instruments, the independence of the use of orchestral groups, a diverse scale of dynamic shades, and technical perfection of performance. The difference in the sound of the collectives is related to the timbre of the existing instruments, and in contrast - to the repertoire orientation. The result of the interaction of these two factors was the formation of two main approaches in using the timbre-phonic qualities of both syllables. In the first, the reinterpretation of folk-intonational material, to some extent, its stylization, transcriptions and translations of classics and works of modern composers dominate; in the second, the ethnographic principle prevails, based on the preservation of the authentic tradition of ensemble music-making with a significant share of the author's reinterpretation, original music focused on the use of folk intonation aspects of sound. Orchestras of the first type, born at one time by organized amateurs, spread among educational music institutions of various levels. Some of them, due to the originality and professionalism of the sound, today quite deservedly claim the status of professional academic groups. Orchestras of the second type, grown out of traditional forms of folk-instrumental music-making, based on the ensemble of "triple music", became their organic continuation and a new stage in the development of the folk-orchestral genre in Ukraine.

Key words: orchestra, colour, folk instruments, coloring, timbre modification, inflexion, interpretation.